

Tomislav Galović
[prof. povijesti]

O stotoj obljetnici utemeljenja Katedre (1908.-2008.)

Katedra za pomoćne povijesne znanosti Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu formalno je utemeljena 1908. godine. Međutim, to ne znači da se pomoćne povijesne znanosti nisu predavale i prije toga. Naime, još je godine 1874. prema Zakonu o ustroju zagrebačkog Sveučilišta bilo predviđeno osnivanje katedre (seminara) za pomoćne povijesne znanosti. Unatoč tome što je katedra kao takva započela s radom tek 1908., na fakultetu su se predavale temeljne pomoćne povijesne znanosti. Bile su to paleografija i diplomatika (s kronologijom) koje je držao Tadija Smičiklas (1843.-1914.), a što je razumljivo, jer je on time povezivao i prenosio studentima teorijska i praktična znanja stečena prilikom rada na našem najznačajnijem i najvrjednijem diplomataru (*Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae – Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*). Osim toga, kao bečki đak, usavršavao se na Institut für österreichische Geschichtsforschung. Smičiklas je u našu historiografiju unosiо metodološke postavke primjenjivane tada u njemačkoj historiografiji na velikom projektu *Monumenta Germaniae historica* (MGH).

I.

Važno je napomenuti da je jedan od glavnih suradnika i osoba od velikog povjerenja Smičiklasu bio upravo Milan Šufflay koji će kasnije postati i prvi službeni profesor pomoćnih povijesnih znanosti i nositelj novoutemeljene katedre (seminara). Milan Šufflay (1879.-1931.) posebno je zadužio hrvatsku diplomatiku monografijom *Die dalmatinische Privaturkunde* (1904.) koja mu je ujedno bila i habilitacijska radnja iz pomoćnih povijesnih znanosti na Mudroslovnom fakultetu Kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. No, docenturu tada nije uspio dobiti, pa odlazi u Budimpeštu. Istom 1908., u vrijeme bana Pavla Raucha, imenovan je javnim izvanrednim profesorom za *pomoćne historijske nauke* na zagrebačkom Mudroslovnom fakultetu. Zbog političkih trzavica i neslaganja sveučilišnog senata Šufflay je imao dosta problema pa čak po nekim izvorima nije uspijevao niti držati redovitu nastavu. Stoga nije čudno da je 1910. godine premješten u Zemaljsku vladu, u Odjel za bogoštovlje i nastavu, a 1912. ponovno vraćen na fakultet, odnosno 1918. umirovljen. Doduše, činjenicu o držanju kakve-takve nastave iz pomoćnih povijesnih znanosti – između ostalog – potvrđuju Šufflayeva rukopisna predavanja koja su pohranjena u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Dok je Šufflay tako prolazio na fakultetu, od 1910. pa sve do 1918. godine pomoćne povijesne znanosti redovno drži Karlo Horvat (1874.-1920.), Šufflayev takmac još iz 1908. godine. Njemu je – vrijedi to istaknuti – deviza u znanstveno-istraživačkom smislu bila ta da su *pomoćne povijesne nauke preduvjet pisanja povijesti*, a koje je pak posebno zadužio zbirkom *Monumenta historiam Uscocchorum illustrantia ex archivis Romanis, praecipue e Secreto Vaticano desumpta* (I-II).

Nakon Horvata nastavu na katedri od 1920. do 1924. drži Viktor Novak (1889.-1977.), zasigurno naš najznačajniji paleograf uopće, koji se nažalost kasnije kompromitirao radovima iz suvremene povijesti. Međutim, ostavio je u hrvatsku paleografsku baštinu brojna vrijedna djela. Kao prvo, istražio je i promovirao naše spomenike pisane beneventanom (*Scriptura Beneventana s osobitim obzirom na tip dalmatinske beneventane*), potom publicirao kartulare (*Zadarski kartular samostana svete Marije i Supetarski kartular*), a kao krunu svoga paleografskog rada ostvario je objavljujući, u svjetskim razmjerima priznat i cijenjen, udžbenik *Latinska paleografija* (1952.).

II.

U godini obilježavanja tisućite obljetnice hrvatskog kraljevstva kao pozvani predavač nastavu je 1924./1925. držao Josip Nagy (1884.-1981.), autor prvoga hrvatskog faksimilijara *Monumenta diplomatica* i između ostalog đak pariške École des Chartes.

Za nastavnika je 1925. izabran slovenski povjesničar Milko Kos (1892.-1972.), ali nije nastupio, tako da je predavanja povremeno držao Ljudmil Hauptmann (1884.-1968.), profesor opće srednjovjekovne povijesti. Takva je situacija bila sve dok 1933./1934. za honorarnog nastavnika nije imenovan Miho Barada (1889.-1957.), specijalizant Vatikanske škole (Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e

Archivistica). On je započeo s predavanjima iz *Latinske paleografije*, potom *Diplomatike s hronologijom* i *Paleografsko-diplomatičkim vježbama* – no, s bitnom napomenom – da su te vježbe jedanput tjedno po jedan sat predviđene samo za „naprednije“ studente. Publicira važne radove i povijesne izvore (*Dvije naše vladarske isprave, Monumenta Traguriensia I-IV*). Kasnije, zbog drugih obveza, Barada pokušava prepustiti ta predavanja Zlatku Tanodiju koji je pak njegovom preporukom 1944. imenovan docentom za pomoćne povijesne znanosti. No, Tanodi osjetivši nesigurnost nadolazećeg vremena odlazi u emigraciju gdje postiže velike znanstvene uspjehe, ali prije toga i one nimalo nevažnije u Hrvatskoj (*Monumenta historica liberae regiae civitatis Varasini I-II, Zagrebačka Zlatna bula*).

III.

Od školske godine 1945./1946. pomoćne povijesne znanosti kao honorarni profesor predaje Josip Matasović (1892.-1962.) koji predmet proširuje i drugim pomoćnim povijesnim disciplinama: metrologijom, arhivistikom, sfragistikom, heraldikom, genealogijom i historijskom geografijom, te utemeljuje knjižnicu za seminar iz pomoćnih povijesnih znanosti. Od 1951. do 1961. asistentica prof. Matasovića bila je Ranka Stojavljević.

Kao honorarni predavač od 1958./1959. nastupio je Jakov Stipišić za koga slobodno možemo kazati da je napravio ključni iskorak na polju pomoćnih povijesnih znanosti u Hrvatskoj i šire, povezujući znanja stečena u praksi s onim što nam pruža teorija, sublimirajući tako status pomoćnih povijesnih znanosti u cjelini. Posebno tome u prilog ide njegov sveučilišni udžbenik *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (1972., 2 1985., 3 1991.) koji nije ništa izgubio na vrijednosti iako je od njegova prvog izdanja prošlo već više od trideset godina. On je i dalje aktualan i poticajan podjednako za preddiplomsku, diplomsku ili pak poslijediplomsku nastavu. Prof. Stipišić radio je i na dovršenju tzv. *Smičiklasova zbornika (Codex diplomaticus Regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae, sv. XVI/1976., sv. XVII/1981. i sv. XVIII/1990.)*, a u zajednici s Miljenom Šamšalovićem i pod uredništvom M. Kostrenčića 1967. objavio prvi svezak našeg najstarijeg diplomatskog gradiva *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae*. Osim toga, publicirao je i srednjovjekovne bilježničke knjige, inventare i zapisnike vijeća, te bio jedan od suradnika *Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae (I-II)*.

Od 1962. predstojnica katedre je prof. Nada Klaić (1920.-1988.) – istaknuta hrvatska povjesničarka – koja je pak hrvatsku medievistiku obogatila brojnim radovima (*Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku, Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*), a napose onaj dio koji se tiče diplomatike (*Diplomatička analiza isprava iz doba hrvatskih narodnih vladara*), te objavljivanja i kritičke interpretacije izvora (*Historia Salonitana maior, Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*).

U tome razdoblju, točnije od 1963. do 1966. godine, Tomislav Raukar bio je asistent na Katedri za pomoćne povijesne znanosti. Prof. Raukar držao je nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti i u razdoblju od 1982./1983. do 1987./1988. godine. U svojem je radu na ovome polju posebnu pažnju posvećivao hrvatskoj ćirilskoj paleografiji. Utjecaj pak pomoćnih povijesnih znanosti zamjetljiv je i u mnogim

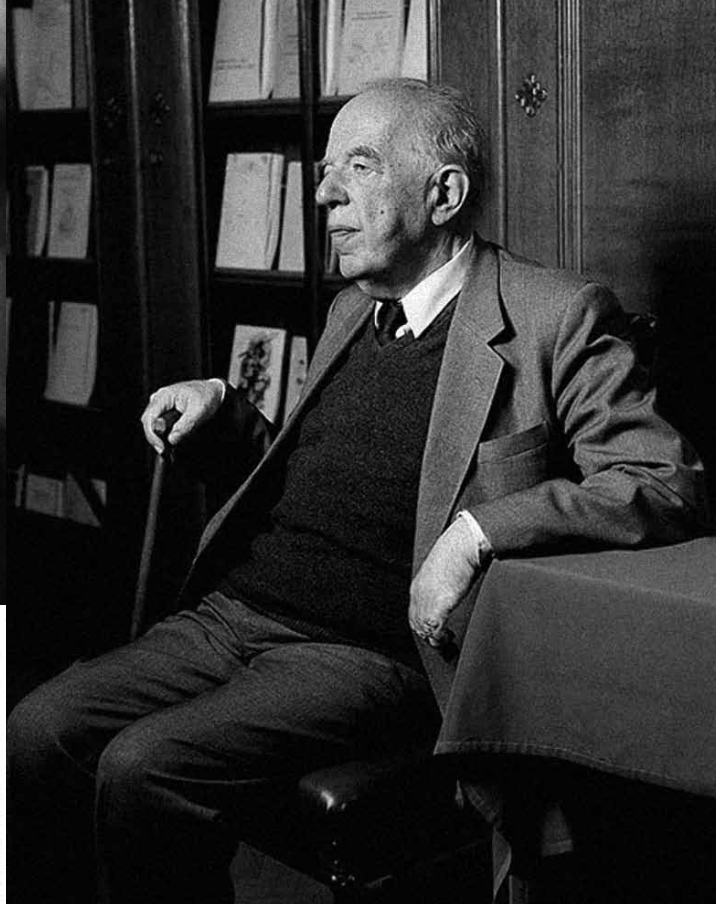
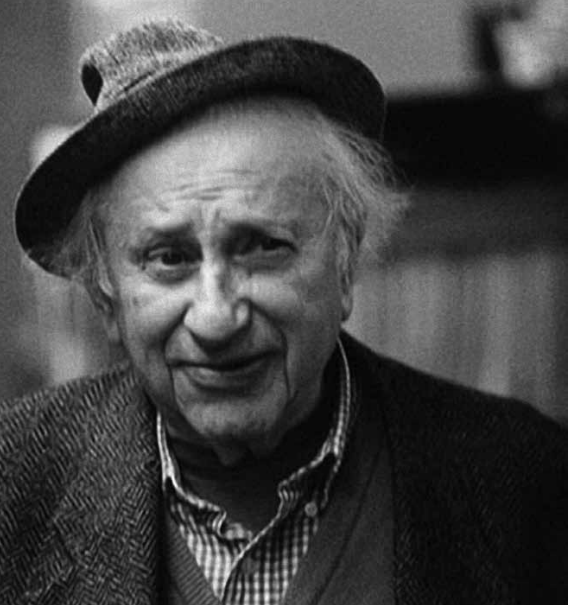
njegovim radovima koji su primjerice nastali na osnovu zadarskih bilježničkih spisa (*Zadar u xv. stoljeću*) i drugih povijesnih vrela (*Hrvatsko srednjovjekovlje. Prostor, ljudi, ideje*).

IV.

U razdoblju od 1989./1990. do 1995./1996. nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti držala je Zdenka Janeković-Römer koja je pak posebno istraživala gradivo dubrovačkog Državnog arhiva, te povijesna istraživanja povezivala s onim paleografsko-diplomatičkim (Dubrovačka medievistička radionica, *Višegradski ugovor*). Cijelo to razdoblje voditelj Katedre za pomoćne povijesne znanosti i metodiku nastave povijesti bio je prof. Filip Potrebica (1933.-2003.), istaknuti i priznati hrvatski metodičar.

Od 1997. na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pomoćne povijesne znanosti predaje prof. Mirjana Matijević Sokol, koja 2003. biva imenovana i predstojnicom Katedre za pomoćne povijesne znanosti, metodologiju historije i metodiku nastave povijesti. Njezin pak znanstveni rad obuhvaća nekoliko tematskih područja, a može se podijeliti u tri glavne sadržajne cjeline: 1) pomoćne povijesne znanosti, 2) Toma Arhidakon i njegova *Salonitanska povijest*, te 3) hrvatska srednjovjekovna povijest u cjelini.

Sukladno novom „bolonjskom sustavu“ predmet pomoćne povijesne znanosti doživio je svojevrstnu reformu, kako uvođenjem novih disciplina i područjem istraživanja tako i informatizacijom nastave, te mu je kao takvom budućnost svakako osigurana.



Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

